

ՀԱՅԴՈՒԿ

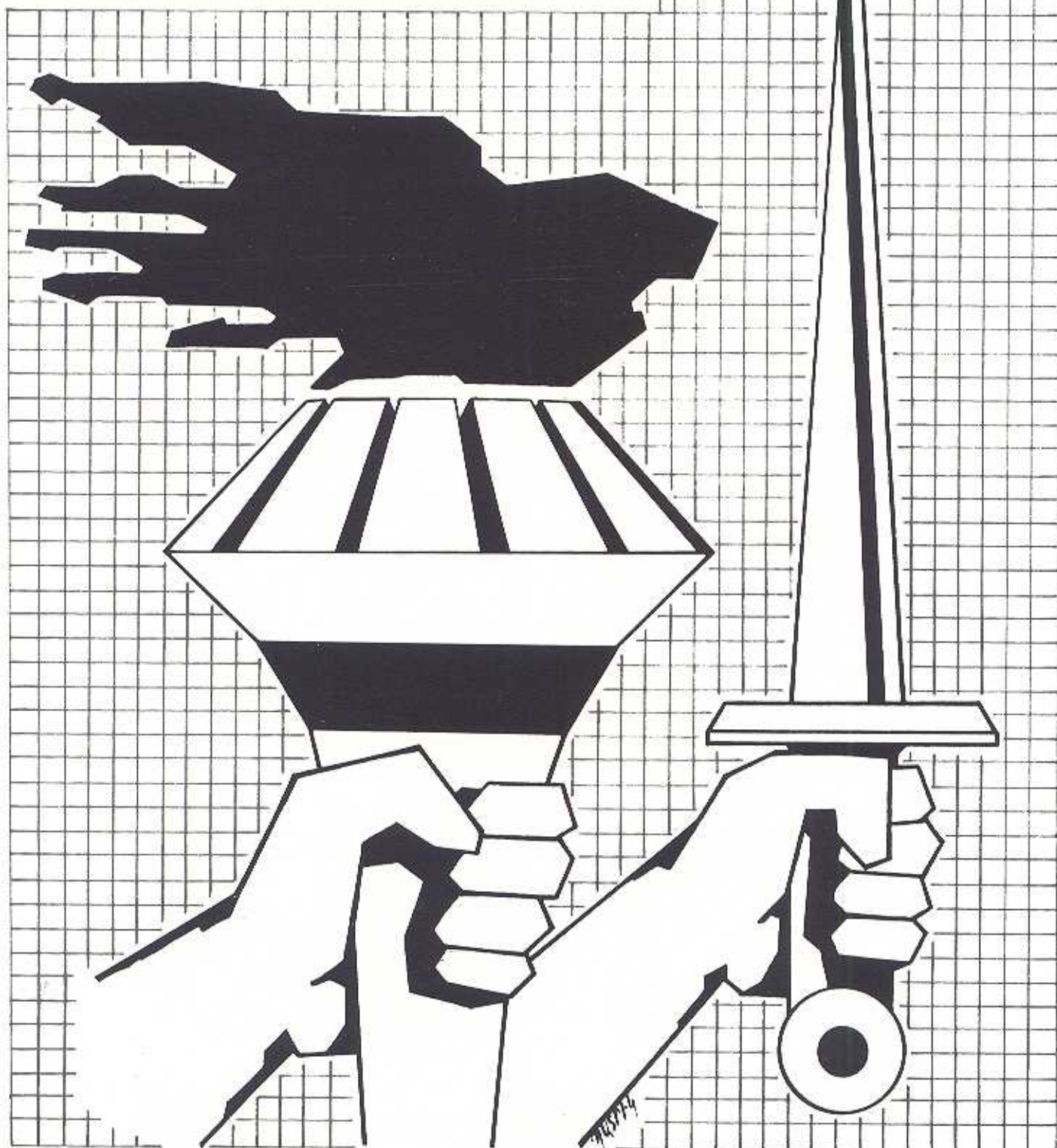
Ե. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ Թ

HAYTOUG

Ապրիլ 1985

ՕՐԳԱՆ ԱՐԵՎՄՏԵԱՆ ԱՊՐԵՐԿԱՅԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՅ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

* ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ	3
* ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ՝ ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ	5
* ԳՐԱԿԱՆ	8
* ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ	12
* PERPETUAL GENOCIDE	14
* VOICE YOUR OPINION	15
* AND ON THIS APRIL 24	16
* ՅԱՐԱՏԵՒ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀՐԱՄԱՅՈՒՆԸ	17
* ABOUT ARMENOCIDE AND AN ARMENIAN	17
* GENOCIDE, OFFENSIVE, AND THE COUNTER OFFENSIVE	18

ՀԱՅԴՈՒՆ
ԹՐԳԱՆ

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցության
Արևմտեան Ամերիկայի
ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

HAYTOUG
Monthly

ORGAN

of the
Armenian Revolutionary Federation
ARMENIAN YOUTH FEDERATION
of Western America

419-A W. Colorado St., Glendale, CA 91204
(818) 243 4491 (818) 243 4415

IMPORTANT

Whereas the education of the Armenian youth is a necessity for the progress of the Armenian Liberation Struggle, and by taking into consideration that a large number of the Armenian youth living in the western United States is more fluent in English than Armenian, the Haytoug Editorial Staff has made the conscious and time consuming effort to translate some of the Armenian articles into English.

However, by also realizing the importance of the prolongation of the existence of Armenian culture in the Diaspora, the Haytoug Editorial Staff asks its readers to consciously take the initiative of also reading the articles in Armenian—even if this could require an extra effort.

The Armenian articles are not printed for decorative purposes.

The Haytoug Editorial Staff would also like to bring to the attention of its readers that in the case of the articles printed in two languages, the language of the larger title, is the one which the article was originally written in. The translations could sometimes alter the original meaning of the article. Hence, the official views of **Haytoug** and/or the authors are contained in the articles written in their original language.

HAYTOUG

ՈՒՇԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ծանոթ.— Հայդուկը յոյս կը տեսնէ Հ.Ե.Դ. անդամներու կամաւոր աշխատանքին իրեն արդիւնքը: Հետեւաբար, որեւէ արտաբուխ նուիրատուութիւն պիտի ծանցուի թերթին տպագրութեան ծախսերը հոգալու: Համեցէք նուիրատուութիւնները կատարել Հ.Ե.Դ. Կեդրոնական Վարչութեան:

Haytoug is published through the volunteer efforts of AYF members. Any donations will therefore be greatly appreciated in covering printing costs.

Donations may be made payable to AYF C.E., and they may be sent to the following address:

HAYTOUG

Armenian Youth Federation
419-A W. Colorado St., Glendale, CA 91204

ՀԱՅԳՈՒԿ

Ե. ՏԱՐԻ, ԹԻԻ 9
Ապրիլ 1985

Կ'ԵՐԴՈՒԵՆՔ ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼ ՊԱՅՔԱՐԸ

Եօթանասուն տարիներ առաջ էր, երբ հայ ժողովուրդը ապրեցաւ Եղեռնի աննկարագրելի օրերը: Այո՛, այս Ապրիլ 24ը, թրքական ոճրաշին արարքին եօթանասունամեակն է:

1915ի ջարդերուն ձգած անդրադարձը եւ վնասը մեր ժողովուրդի մշակոյթին ու անոր ազգային այլ մարգերու մէջ անմահ ու զարգացման գծով աննկարագրելի է՝ քառմենի արարքին նման: Մեր ժողովուրդը պարսպուեցաւ իր պատկերական հողերէն, ինչպէս նաեւ կորսեցուց իր զաւակներուն մէկ կարեւոր թիւը. ան ստիպուեցաւ ըլլալ աշխարհացրիւ, եւ հոգեպէս ճնշուեցաւ այլ ժողովուրդներու մը շակոյթներուն եւ օրէնքներուն տակ: Հազարաւոր ընտանիքներ կոտորակուեցան բաժանումի խոր վերքեր թաւալով կարօտալի մայրերու, հայրերու եւ զաւակներու հոգիներուն մէջ:

1915ի ջարդերու տղերգութիւնը հոս չի վերջանար գործադարար: Այսօր, եօթանասուն տարիներ վերջ, Ամերիկայի Միացեալ Նամանգներու նման ժողովրդավարութիւն թարգոյ շատ մը երկիրներ կը շարունակեն մերժել ճանշնալ 1915ի ցեղասպանութիւնը, ինչպէս կը մերժէ ցեղասպանութիւնը ճանշնալ նոյն ինքն ոճրագործը՝ Թուրքիան: Նոյնիսկ Մ.Ա.Կ.ը, իր որոշումները պարտադրելու անկարող հեղինակութեամբ այս միջազգային հաստատութիւնը, կը մերժէ իր օրակարգերուն վրայ ներառնել 1915ի ջարդերու ճանաչման հարցը. հեգնական, սննաւատարի, ստիպելով դառն իրականութիւն:

Եղեռնի եօթանասունամեակի սեմին, ինչպէս անցեալ 69 տարիներուն, անգամ մը եւս կու գանք անդրադառնալու թէ, ըլլալ արեւմուտքը ըլլալ արեւելքը, հարաւը թէ հիւսիսը, բոլորը կը շարունակեն մերքէ մեր ժողովուրդի ցեղասպանութեան դառն իրականութիւնը եւ Հայ Դատի գոյութիւնը, լսուալ տանելու համար իրենց անբարոյ քաղաքական շահերը: Նոյն այս մտայնութեամբ գիտեցած ու մերք հաւանարար զարմացան երբ տեսան, որ մեր ժողովուրդի զաւակները այլեւս գիտակից եղած են թէ քա-

Գաբ. 1, ք 4

It was seventy years ago that the Armenian people lived through the indescribable days of the Genocide. Yes, this April 24th is the seventieth anniversary of the crime perpetrated by the turks.

As was the deplorable act itself, the scar left by the 1915 massacres upon the culture and other aspects of the Armenian national consciousness is indescribable. Our people were forced to desert their ancestral lands and to lose a great number of its offspring. Our people were forced to disperse throughout the world and be spiritually subjected to the cultures and laws of other nations. Thousands of families were destroyed, and deep wounds were opened in the souls of yearned for mothers, fathers and children.

Unfortunately, the tragedy of the 1915 massacres does not end here. Today, seventy years later, many nations, such as the United States who preach democracy, continue to deny recognition to the 1914 genocide, just the criminal itself, Turkey, denies the fact. Even the United Nations, that international establishment which is unable to exercise the authority to implement its own decisions, refuses to include the issue of recognizing the 1915 massacres on its agenda: ironic, unbelievable, and yet bitterly true.

At the threshold of the seventieth anniversary of the Genocide just as for the past 69 years, we once again come to realize that both the west and the east, the north and the south, all continue to deny the harsh reality of the genocide of our people and the existence of the Armenian Cause, in order to benefit their immoral political gains. Those powers intoxicated with this mentality were probably very surprised to see that the sons of our people now realize that morality does not exist in the politics of virtually all political actors in the world. Only political actors in the world. Only political actors in the world.

Cont. on page 4

"To this day, the Armenian diaspora is recovering from the bloodbath of 1915, Armenians in Lebanon, Turkey and other parts of the Middle East are still suffering from ancestral hatreds and discrimination."

President RONALD REAGAN
in a letter to Hairenik Publication,
Boston, Mass., dated April 15, 1980

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Շաբ. Էջ 366

դարականության մէջ բարոյականութիւն գոյութիւն չունի բոլոր քաղաքական դերակատարներուն համար անխտիր. գոյութիւն ունին միայն քաղաքական շահեր: Նաեւ, հայ երիտասարդութեան համար այլեւս յստակ դարձած է թէ, ցեղասպանութեան գծով տարուած բոլոր խաղաղ աշխատանքները ապարդիւն անցած են: Այս գիտակցութիւնէն ծնունդ առաւ գինեւալ պայքարը՝ լսելի դարձնելու համար համայն աշխարհին հայ ժողովուրդի բմբուս ձայնը: Եւ անշուշտ, լսելի դարձաւ մեր ժողովուրդի պահանջատիրական ձայնը, դժբախտաբար միակ կարելի ճամբով՝ արիւնոտ ճամբով...

Այսօր, Ապրիլի 24ը մեզի համար տարբեր իմաստներ կը խորհրդանշէ: Առաջին հերթին, կը խոնարհինք բոլոր քրքրական ցեղապաշտ եւ ցեղասպան կառավարութեան ձեռքով նահատակուած մեր ժողովուրդի զաւակներուն առջեւ: Ապրիլի 24ին կը սգանք անոցն կորուստը: Նաեւ, այս օրը մեզի համար կը ստեղծէ պատշաճ մթնոլորտը վերանորոգելու համար մեր հոգեկան ուժը ու պայքարելու կորովը: Դարգապէս կ'անդրադառնանք թէ մեր ժողովուրդին դէմ եղած անարդարութեան ծաւալը ինչ մակարդակի է:

Մեր պատմութեան ընթացքին, Եդեոնը մեծագոյն զանգուածային կորուստը կը ներկայացնէ մեր ժողովուրդին համար անկասկած. սակայն այդ, միակը չէ եղած: Թուրք կառավարութեան լուծին տակ, հայ ժողովուրդի զաւակներուն ջարդոտիլը, հալածուիլն ու չարշարուիլը բնական երեւոյթ դարձած էր: Սակայն որեւէ ժամանակ, մեր ժողովուրդը չէ ընդունած իր գոյից ծոել թշնամիին առջեւ եւ ո'չ ալ պիտի ընդունի ծոել սպազային: Մեր պատմութեան էջերուն մէջ չի են Փետրուարեան, Սասունեան, Մուսա Տաղեան եւ այլ ապստամբութիւններ: Զարդուեցանք 1915ին, անկախացանք 1918ին:

Եդեոնի 70ամեակի սեմին, մենք՝ Հայ դատին զինուորագրուած երիտասարդներս, երդով կը կատարենք մեր նահատակներու փոշիացած ոսկորներուն վրայ, շարունակելու պայքարը մինչեւ ամբողջական յաղթանակ:

cont. from page 3

gains exist. It has also become clear to the Armenian Youth that all of the peaceful means used to gain recognition of the Genocide have failed miserably. In this realization that the armed struggle emerged as the rebellious voice of the Armenian People throughout the world. And of course, the voice of demands was heard, but unfortunately, it was heard by the means of only way: the bloody way.

Today, April 24th is symbolic of many meanings for us. First, we bow our heads before the martyrs of our people who died at the hands of the fascist and genocidal turk. We feel their loss on April 24th. Also, this day creates the appropriate atmosphere for us to renew our spiritual strength and our determination to struggle. We realize the magnitude of the justice perpetrated against our people.

Throughout our history, the Genocide undoubtedly signifies the most massive loss suffered by our people. However, that is not its only significance. Under the turkish yoke, the slaughter, suffering, and persecution of our people had become a routine way of life. As our people have never bowed their heads before an enemy and they never will do so. We have survived the February, Sasoun, and Musa Dagb revolts in the past of our history. We were massacred in 1915; we were independent in 1918.

At the threshold of the 70th Anniversary of the Genocide, we, the Armenian Youth dedicated to the Cause, vow on the ashes of our martyrs, to continue the struggle until final victory.

"The scheme was nothing less than the extermination of the whole Christian population within the Ottoman frontiers. . . Nothing remained but to use the opportunity and strike a stroke that would never need repetition. "After this", said Talaat Bey, when he gave the final signal, "there will be no Armenian Question for fifty years".

("The Murder of a Nation")

ARNOLD J. TOYNBEE

British historian

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՄԱՆՕԹ.— Հետևում և արցազրույցը կատարում է քննարանի Ռուբինա Փիրոսեանի կողմից:

Ապրիլ 24-ի մեր այս բացառիկ թիվով, սույն հարցազրույցը կը ներկայացնենք ստորև:

ԳՐԻԳՈՐ ՈՒՍՏԵՆՅՈՒ

«Յանցանքի ցանաչումը
բաւարար չէ, մենք հողային
արմանջ ունինք Թուրքիայէն»

— Եփրատ գետին որ հասանք էլ ուտելիք չկար, ժողովուրդը սկսան վատնել, խտակ ուտել, ուտել, մեռնիլ: Թաղել մաղել հօ չկար, փոսի մը մէջ կը նետէին, վրայ վրայի, վրայ վրայի... Ամէնէն վերջը մը ջարդը պիտի բլբար երեխաներին հաւաքեցին, մամա ինձ թող չէր տար, բայց ստիպուած էր: Ես տեսայ, մամա լալով գնաց եփրատ գետը նետուեցաւ, ինձ ալ ստին տարին: Բոլոր երեխէքը

հաւաքեցին 30-40 հոգի էինք, մեզ մէջ ամէնէն մեծը տասր տարեկան էր, հաւաքեցին տարին ձորի մը մէջ:

— Տիկին Հոփսիմէ ձեր եղբայրն ու կինը ի՞նչ եղան, չէ որ բոլորը միասին ցամբայ ելաք Մալգարայից:

— Հա, եղբայրս: Ազանին պատմեց ինձի, ինքը հրաշքով ազատուեալ էր: Եղբորս կինը ոսկի կլլած էր, գաղթիկները իմացեր էին, ողջ ողջ փորը ձեղքեր էին օսկիները հաներ, դիտելը տապալկը լեցուցեր էին դետը նետեր: Ազանին կ'ըսէ, — եղբորս ալ վիրը իմ ձեռքս վրայ կարեցին:

— Յետոյ ի՞նչ եղաւ, երիտաներին ի՞նչ արին:

— Հա երեխաները: Մեզ երեխաներուս հաւաքեցին ձորի մը մէջ: Գիշերը կրակ մը կար, գոռում գոչում, լաց ու կոծ կար: Ի՞նչ տոր պատմեմ քեզի:

— Տիկին Հոփսիմէ, այս ի՞նչ կրակ էր:

— Հայտ ջարդը կը պատմեմ քեզի, ետուում: Մեր հայերուն կ'այրէին կոր... Այդ գիշեր հող մնացինք, կրակ ու բոց կը տեսնէնք, կը վախնանք, ծարաւանք, երեխայ ենք, ջուր կ'ուզենք կոր: Վո՞ւր ջուր պիտի տայ: Զորի մէջ առուակ մը կար, գտանք, բնկանք վրայ, ջուր խմեցինք... առտուն էլանք ձեռներնիս, երեսնիս տրուն...

— Ուրեմն այդ առուակի մէջ ջուր չէր որ հոսում էր, այլ հայտ արիւնը... Շարունակիր տիկին Հոփսիմէ, ձեզ ի՞նչ արին, այդ երիտաները որ հաւաքել էին:

— Ետուում ինչ տեսեմ, մէկիս ոչխարով մը, մէկիս ուզտով մը ծախեցին: Մեզի բեղութիւններուն ծա-

խեցին...

Եւ այսպէս տիկ. Հոփսիմէ Զէնեանը շարունակում է իր զրգարաւ կեանքի պատմութիւնը: Արմատախիլ ծաղիկ նման, նա պոկուել էր իր ծննդավայրից՝ Մալգարայից, տարուել նետուել էր Դեր-էլ-Ձոր, ապա Հալէպ, յետոյ ետ Մալգարա, ու այնտեղից էլ Պուլգարիս, Հայաստան, եւ այսօր այստեղ Լոս Անճելես: Ծակատաղիբը իր վերջին թունտ խաղն էր խաղացել նրա գլխին՝ հայրենիքից պոկել ու այս օտար երկնքի տակ էր նետել այդ յոգնած, այդ թօշնած ծաղիկը:

— Հիմա ցաւ մը ունիմ, անկէ՛ ինչո՞ւ հայրենիքէն հեռացայ, ինչո՞ւ պիտի գայի, ես հոն պիտի մեռնէի:

— Ինչքան գեղեցիկ էր Օրդուն ծովի եզերքին, բարձունքի վրայ: Յիշում եմ մեր դպրոցը՝ հայոց օրիորդաց դպրոցը: Արամ Փաշան էր մեր տեսուչը, ինչքան էինք սիրում նրան: Ես արդէն մէկ տարի էր որ չըջանաւարտ էի եղել այդ դպրոցից, երբ ջարդը սկսուեց: 1915ի Յունիսին էր, մեր քաղաքում ձերբակալութիւններ սկսեցին, հայրս էլ ձերբակալուեց, էլ իրենից լուր չեղաւ, մինչեւ շարափներ յետոյ երբ մեզ տեղահան արին, ձերբակալուած տղամարդկանց շղթայակապ, տատապած ու խոշտանկուած շարանը աքսորի ճամբէն մեզ միացաւ:

— Տիկին Քարաղայեան ձեզ ի՞նչ ասացին, ինչո՞ւ էին տեղահան անում:

— Ի՞նչ տեսեմ աղջիկս, թուրք մունենտիկները փողոցներն ընկած գոռում էին, — երկու օր ժամանակ է տրուում, բոլոր հայերը պիտի թողնեն քաղաքը, միայն անհրաժեշտ իրերը վերցրէք: յայտարարեցին որ ով որ մահմետականութիւն ընդունի, չպիտի աքսորուի: մի քանի ընտանիքներ գնացին, բայց վերջը

նրանք էլ արտորուեցին. կառավարութիւնը գրանց կրօնափոխ լինելուն չէր հաւատացել: Հա էլ էր տուած, դեռ քաղաքից դուրս չեկած մեզ ասացին տաս տարեկանից փոքր երեխաներին կարող էք հետներդ չփերցնել: Մենք էլ փոքր եղբորս տունը մեր յոյն հարեւանին, էլ նրան չտեսայ: Մերերին էլ բաժանեցին մեզանից, լեցրին մի կառավարական չէնքի մէջ, յետոյ մեզ պատմեցին, որ գրանց բոլորին Սեւ Մովսէս էին թափել: Հա մի քանի գափթիկներ ժողովուրդը ճամբայ հանեցին: Քիչ քիչ մեր խումբը մեծացաւ, գանազան քաղաքներից ու գիւղերից տեղահան արուած ժողովուրդը մեզ էր միանում. ինչ իրար անցնում էր, ինչ անտանելի ճանապարհ... Ախ ինչեր եմ տեսել այդ ճանապարհին... Ամէնից անտանելին գիշերուայ խուղարկութիւններն էր. ժանդարմները մերկացնում էին կանանց, մարմնի տմէն մասերը քրքրում գուցէ ոսկի կամ դարզ գանձն թաղցուած... Ախ թէ ինչպէս էին աղջիկներին տանջում... Ու եթէ ոսկի էին գրանում մարակի տակ սպանում էին: Յետոյ ճամբի վրայ թուրք գիւղացիներն էին յարձակուած քարաւանի վրայ, ունեցածներս կողոպտում, ու երիտասարդ աղջիկներին ու կանանց բռնի կնութեան տանում: Քանի անգամ եմ փախել, թաղնուել, որ ինձ չտանեն: Աւելի լաւ էր մեռնելի քան այդ գաղաններին կնութիւն տնել: Յետոյ գիւղները ճամբի կողքին... հարիւրաւոր, հազարաւոր... արեւի տակ սեւացած, ուռած ու նեխուած: Մինչեւ օրս էլ տանջում եմ, այն փոքրիկ մանուկը, որին տեսայ մեռած մօր գիւղի վրայ բնկած, մօր կուրծքն էր որոնում... ինչո՞ւ չփերցրի նրան... բայց միթէ՞ գիւղի թէ ինձ ինչ էր սպասում: Հայրս ճամբին մահացաւ, հիւանդացել էր, երեւի ջրից կամ խառնից թունաւորուել. որոշեցի թէկուզ եղունգներով գետինը փորեմ ու թաղեմ նրան: Մօրս հետ միասին մի փոս փորեցինք, հօրս մէջը դրինք, վրան ծածկեցինք, բայց դեռ չհեռացած թուրք գիւղացիները հօրս գերեզմանը քար ու քանդ արին, հօրս վրայի շորերը հանեցին ու դիակը մի կողմ նետեցին:

ԵՆԻԳԷ ԲԱԲԱՂԱՅԵԱՆ

«Բոլոր գերդաստանս սպանեցին բուրբերը»

— Տիկին Եւգինէ ինչպէ՞ս ազատուցի՞ք, միևնու՞րը Բայիցիլ՝

— Աղջիկս մեր քարաւանը Մեղրէից էր անցնում: Մի թուրք մեղրեցի էին ինձ մի կողմ քաշեց, — ես քեզ կ'ազատեմ —, ասաց, — արի մեր տուն ազատնութիւն արա: Գնացի: Հարուստ, գեղեցիկ մի տուն էր. յետոյ իմացայ, որ զա մի հայ բժիշկի տուն է եղել, որին սպանել են ու տանը տիրացել: Մի քանի շաբաթ հիպոտի ու հայհօյանքի տակ ազատնութիւն արի, յետոյ փախայ: Լսեցի Թարբերդի ամերիկեան հիւանդանոցի մասին

ու գիշերով փախայ այնտեղ...

— Երեք օր ժամանակ ունեմ մեր ունեցուածքը հաւաքելու ճամբայ բնկնելու: Ասել էին հայերը պիտի դուրս գան Մի հիսարից: Յայտարարել էին որ կրօնափոխ լինի կը մնայ ապրանքի տէրը, իրա տունին տէր հարկէ ոչ մէկն ալ չհամարուեցին կրօնափոխ լինել... Նա էր տիրում քաղաքում, տեղը նութեան պատճառը չգիտմիայն գիտէինք որ պիտի գանք քաղաքից: Հէրերնիս գին

էր, անտէր էինք, հաւաքուեցինք մեր ազգականների հետ ու ճամբայ ելանք, որը ձիով, որը էջով, որը արարայով: Դեռ Չայի կայարանը չհասած թուրքերը թափուեցին վրանիս ու ունեցածնիս կողոպտեցին:

— Պր. Գրիգոր միթէ՛ ժանդարմներ չկայի՞ն ձեզ հետ:

— Ինչ ես ասում, ժանդարմները քաջաւան մէկ կողմը սպասան, մինչեւ մեզ լրիւ կողոպտեցին, երեւի իրանք էլ իրենց բաժինը առան ու յետոյ մեզ նորից ճամբայ հանեցին: Չայի կայարանում նոր հրաման եկաւ թէ նրանք որ հէքերին գինուոր է կամ իրենք արհեստաւոր են հենց կգտեղ մնան, մնացածներին աղբարատաւ փաղաններ լեցուցին ու տարան: Ուրախացանք որ ներուել էինք, բայց ինչ ներուել, իրաւունք չտուին փրազառնալ, ամբողջ ձմեռը Չայի կայարանում, քաղաքից հեռու, բաց երկնքի տակ ապրեցանք. սոված էինք, մուրացկանութիւն էինք անում, կայարանի ճամբորդներից ուսելիք էինք մուրում, աղբի ամաններից փարուեղի կճեղ էինք հաւաքում, խոտ էինք ուտում: Շուրերին կորսուաւ, կոշիկներս պատրուաւ... Փարնանք մեզ տարան Չոզու: Մայրս էլ չգիմացաւ, շատ հիւանդ է մեռան հոն: Մնացինք ես ու եղբայրս ու պզտիկ քուրս: Ունեցածնիս մէկ հատ վերարկու էր, տակում կուշ էինք զայիս ու քնում էինք: Մեզ տեղաւորել էին թուղէի մը մէջ: Էդ հաղարաւոր ժողովրդից 50-60 հոգի էին մնացել, բոլորն էլ հիւանդ, սոված: Ամէն աստուծո երեք-չորս մեռել էին դուրս հանում. պատիկ քուրս էլ մեռաւ, խեղճը տիֆ ունէր, ջուր էր կանչում, աղբարս քիչ էր ջուր տալիս որ փորը չլուծի, խեղճը պապակեցաւ մեռաւ... Թաղել չկարողացանք իրան, աղբանոցը գցեցինք: Չոզուի մէջ էլ մի եօթ-ութ ամիս մուրացկանութիւն անելով ապրեցանք: Վերջը երկու թուրք ինձ ու եղբորս սրգեղբերին տարան: Մեկ խելքը ինչ էր կարում, փորը երեսաներ էինք, կարծում էինք թէ աշխարհի վերջն է, էլ աշխարհում հայ չի մնացել: Մենք էլ մեր ազաների գոտով մահմեդականութիւն ընդու-

նեցինք, իմ անունը Հասան դրին, եղբորս՝ Մէհմէդ: Կամաց կամաց հայերէնն ալ մոռացանք... 1918ին հէքերնիս վերադարձել էր գինուորութիւնից. հարցնելով, հարցնելով մեզ գտաւ ու էգ մեր ազաներից գոտով վերցրաւ մեզ: Վերադարձանք Սիվիթհիսար, տուներնիս քար ու քանդ էին արել...

— Հայրս հաջի Կարապետը Եալալի Կարցի գիւղի ունէր. մօտիկ գիւղերի թուրքերն անգամ կը յարգէին անոր ու կը վախնային անորմէ: Շատ լաւ կ'ապրէինք կոր, տուներնիս լիքը բարիք... ամառ պատերազմի օրերուն ամէն ինչ փոխուեցաւ: 1915ի դարնանք մեր գիւղի երեւելի աղամարդիկը ձերբակալեցին, հայրս մեռեր էր արգէն, եղբորս բռնեցին, յետոյ մեր գիւղը ժանդարմներով լեցուեցաւ, գէշեր կը փնտռէին կոր: Կը յիշեմ եղբորս հրացանը շորերուս տակ թաղցրած կը պատէի, տասնչորս տարեկան ազջիկ էի, չէի վախնար:

— Տիկիմ Սաքեմիկ առիւր ու Գեցա՞՞ր այդ գէմեր գործածելու:

— Ձէ Էաւրում, ինչ կրնայի ընել, գիւղը լեցուն էր գափթիւներով, վերջը կրնորուս ալ քշեցին գէղի արսոր: 1915ի Օգոստոս 15ին գիւղէն ելանք: Ինչ կրնայինք ձիրելու, արարաներու վրայ բարձուցինք ու փեր-փերուշան ճամբայ ելանք: Աֆրոն-Գարահիսար, Փոնիա, Թարսուս, Բոզանթին, Քաթմա, Ռաքա, Դեր-Էյ-Չոր...

Աֆրոն-Գարահիսար չհասած չէթները ունեցածնիս կողոպտեցին, ձի ու արարաւ ամէնը տարին, սկսանք քայել, մեռնողները կը մեռնէին... հիւանդները ետ կը մնային... կ'աղոթէինք, որ գիշերին մեռնինք, որ գոնէ կրնայինք թաղուիլ... Բոզանթին անգին մեռելներու միջոց էր որ կ'անցնէինք. այդպէս մինչեւ Դեր-Էյ-Չոր: Մենք Դեր-Էյ-Չոր չմնացինք, ճամբայ ելանք գէղի Մուսուլ: Ով Դեր-Էյ-Չոր էր մընացեր, ջարդուել էր: Քորջա աղջիկը դիակներու տակ մարած ինկած մնացեր էր, յետոյ փախեր էր, եկաւ մեզ հասաւ. ան պատմեց թէ ինչպէս էին կոտորել ամէնուն: Ինքն ալ խեղճը այնպիսի ապտակ մը կէրեր էր, որ աչքը դուրս է ընկեր, քոռացեր էր... Դեր-Էյ-Չորից Մուսուլ մեզի քառասուն ութ օր ճամբու մէջ պահեցին, որ հասնինք մեռնինք: Անօթութիւն էր, հիւանդութիւն, փշերու մէջէն ոտարորիկ կը քալէինք: Ջուր ալ չկար, օձերով ու դորտերով լիքը ճահիճներու ջրերէն կը խմէինք կոր, շատերը թունաւորուեցան... Էս չգիտեմ ինտո՞ր սող մնացի... վերջը թաղցրած փողերնիս ալ հատաւ, ալ փարա չուներինք: Մուսուլի մէջ գոնէրը կը ձեռնէի, կ'ուզէի ազախնութիւն ընել, բայց չէի մուրար: Թէ ինչեր եմ քաշեր ետրում... քանի անգամ եմ գիշերով թողեր ու էդ տներից փախեր... տան աղամարդիկը աչք կը զնէին վրաս... Եաւրում ինչ անէի, պատիւ պահելը գիւրին չէր...

*We were peaceful like our mountains,
Yet you invaded our land like a tornado.*

*We stood against you like our mountains,
Let you howled like gusty winds.*

*But we are eternal like our mountains,
And you will disappear like the wild wind.*

H. SHIRAZ

ԳՐԱԿԱՆ

VAROUJAN AND SIAMANTO

BIOGRAPHICAL SKETCHES

Taniel Varoujan was born on April 20, 1884 in a hamlet called Prknig.

In 1896 he moved on to Constantinople where he completes his secondary education from the Mekhitarian grade school. Six years later he moved to Venice, and attended the Mourad Raphaelian school. His series of trips does not end there. Varoujan was destined to go to Belgium where he received a degree in political science from the Universities of Ghent.

In 1909 he returned to his birthplace to become an instructor in the Aramian High School.

In 1912, he changed his domicile to Constantinople where he became the principal of the educational institution of St. Gregory The Illuminator.

And on August 26, 1915, he became a martyr to the massacres.

During his lifetime, Varoujan married, and had three children — a daughter Veronik (1911) as well as two sons — Armen and Haig (1915) who presently live in the United States.

Taniel Varoujan and Siamanto, poets of the early century, represented, along with other major and figures of the Armenian literary movement (K Zohrab a definite major figure), the hope and light of their nation in an age of darkness and oppression. Like scores of other Armenian youth fortunate enough to leave their homeland to study at various European centers of higher education (Varoujan in Venice, then at Ghent in Belgium; Siamanto at the Sorbonne in Paris), and planning to return to their respective villages, and educating their people with the new ideas they had acquired, breathe life into the Armenian population, reduce illiteracy, and attempt to bring an end to the state existing there by means of a "cultural renaissance." Krikor Zohrab had looked upon the matter in a light-hearted, yet very cynical and biting manner.

I have noticed that some of our young men who travel all the way to Europe to complete their education, leave our city as ignoramuses and return as imbeciles... what are these young men but apes of their European counterparts, completely useless to their people as well as to humanity.

But there was no mistaking the actual existence of a veritable cultural renaissance, the "project" of an entire generation of Armenian scholars. This "project" however, was cut short, never fully realized — it was strangled by the bloody hands of the Turks.

The following translated poems represented the agony, frustration, and fury of the Age. They speak to us now with the same force, in the coming age, here in the present stage of the struggle, here in our 70th year of world-wide dispersion...

Note: The following poems — "The Dance" by Siamanto, "The Red Soil" by Varoujan — were translated by Diana Hovannessian (Anthology of Armenian Poetry). Zohrab's comment translated by Ara Baliozian, is quoted from Baliozian's latest book, Zohrab. Both of the aforementioned are available at the AYP San Francisco Bookstore.

ԳՐԱԿԱՆ

THE DANCE

Translated by Diana Der-Hovhannesian

Her blue eyes, drowned in tears,
 the German witness to the horrors tried
 to describe the ashfields where Armenian life had died:
 "This untellable thing I'm trying to say
 I saw with my pitiless human eyes
 from the hellish window of my safe house.
 While I gnashed my teeth in terror and frustration
 my eyes stayed open and pitiless.
 I saw a garden city change into ash heaps.
 Corpses piled to the tops of trees.
 And from the waters, from the springs,
 from brooks and from the roads,
 the roar of your blood.

It is the voice of that blood that still speaks
 in my heart. Don't be disgusted,
 but I have to tell this story
 so that people understand the crimes
 men do to men. Let all the hearts of the world hear.
 The morning with death's shadows was a Sunday,
 the first useless Sunday to rise over those bodies.

I had been in my room all night, tending,
 from evening until morning, a girl I knew
 stabbed by knives. I bent over her agony
 wetting her death with my tears.
 Suddenly I heard from a distance
 a black mob of men, whipping, leading twenty girls.
 Twenty young women, pushed into my vineyard
 while the men sang lewd songs
 "When we beat the drum, you dance!"

And their whips began to crack ferociously
 against the flesh of the Armenian women
 who longed for death. Twenty
 of them, hand in hand, began their dance.
 "Tears flowed from their eyes, as if from wounds.
 And I envied the dying girl
 who could not see, but who cursed
 with her harsh breathing, the universe,
 poor beautiful Armenian girl
 giving wings to her dove white soul,
 while I shook my fists in vain against
 the mob below. "You must dance, faithless heathen
 beauties. Dance, with open breasts, to death,
 smiling at us without complaints!"

Fatigue is not for you. Nor modesty.
 All the way to death, dance, with lust, with lewdness.
 Our eyes are thirsty for your forms and for your deaths.

Twenty handsome girls fell to the ground exhausted.

'Stand up' the roar thundered behind the
 whirling swords. Someone brought a bucket
 then, of kerosene. Oh, human justice
 I spit at your forehead. Then they
 doused those twenty brides, shouting
 doused those twenty brides, shouting
 'You must dance. And here's a fragrance
 Arabia does not have.' And with a torch,
 set on fire the naked flesh.

The charred corpses rolled toward death
 through the dancing. From my fright
 I shuttered the window as if against
 a hurricane. And asked the dead girl in the
 'How shall I dig out these eyes of mine.

Adom Yarjanian, better known as Siamanto, was born in Agn, 1876. He attended local elementary school, later went to the Berberian school in Constantinople. In 1896, he left for Egypt and later to Paris, where he attended the Sorbonne (1897-1900). He returned to his homeland in 1908 only to leave 2 years later for the "campaign" to coax Armenians living there to return to their homeland and take part in the "renaissance" in Armenia. Siamanto soon returned, he too, in 1915, became a martyr of the first genocide of the 20th century.

*"You ravaged the land with fire
 sword,
 We hopefully changed that into sun,
 You spread havoc and death through
 We give birth to beauty and goodness."*

SIAMANTO

ԳՐԱԿԱՆ

ՊԱՐԸ

Եւ արցունքներն իրեն կապոյտ աչքերուն մէջը
խեղդելով,
Մոխրաղաշտի մը վրայ ուր հայ կեանքը դեռ կը մեռ-
նէր,
Այսպէս պատմեց մեր սարսափին ականատես Գերմա-
նուհին՝

— Այս անպատմելի պատմութիւնը որ ձեզ կ'ընեմ
ես իմ անգուր աչքերովս այս մարդկային,
Իմ անվտանգ տնակիս գեղեցիկ յուսամուտէն,
Ակունքս կրնալով ու զայրոյթէս զարնուրելի...
Այս աչքերովս անգործէ մարդկային, ես տեսայ:
Մոխրաղաշտի վերածուած Պարտեզ Բաղաթի մէջէն էր,
Դիակները դիզուած էին միմեկին կատարը ծառերուն,
Եւ ջուրելէն, աղբիւրներէն, առուններէն եւ նամբէն,
Ջեր արիւնին կարկաչին ըմբոստածայն...
Դեռ ականջիս իր վրէժն ահաւասիկ որ կը խօսէ...
Օ'հ, չըսուկա՛մ երբ անպատմելի պատմութիւնս ձեզի
պատմեմ...

Թո՛ղ մարդերը հասկնան, մարդուն ոմիրը մարդուն դէմ,
Մարդուն չարիքը մարդուն դէմ,
Թո՛ղ աշխարհիս բոլոր սրտերն իմանան...:
Այդ մահաշու՛ր առաւօտը կիրակի էր,
Դիակներուն վրայ ծագող դեռ առաջին եւ անօգուտ
կիրակին,

Երբ սենեակիս մէջը, իրիկունէն մինչ արշալոյս,
Դաշունահար աղջկան մը հոգեմարմին վրայ ծած...
Արցունքներովս անոր մահը կը բրջէի...:
Յանկարծ հեռուէն սա խուժան մը անսասնական,
Քսան հարսներ իրենց հետ՝ մոլեգնօրէն մօրակելով,
Շուայտութեան երգելով, ալգիի մը մէջ կանգնեցան:

Ես կիսամեռ խեղճ աղջիկն իր խշտեակին վրայ լիւծ,
Դժոխսալիաց պատուեանիս պառչզամբն մօտեցայ...:
Այգիին մէջ սա խուժանն անտառուեցաւ:
Վայրենի մը՝ հարսներուն — Պէտք է պարէ՛ք, որոտաց,
Պէտք է պարէ՛ք — երբ մեր բմբու կը հնչէ:
Եւ մօրակներն սկսան մահալարօտ հայ կիներուն՝
Մարմիններուն վրայ կատաղութեամբ շտաշել...:
Քսան հարսներն ձեռք ձեռքի, իրենց շուրջպարն
սկսան...

Աչուրներէն իրենց արցունքը վերհերո պէս կը հոսէր,
Ա՛հ, ես որչափ նախանձեցայ իմ դրացի վիրաւորիս,
Որովհետեւ լսեցի որ ինչո՞րեւ մը հանդարտ,
Տիեզերքն անիծելէն, խեղճ հայուհին գեղադէմ,
Իր տապալակի շուշան հոգուն դէպի աստղերը թել
տուտ...:

*Ունայնօրէն կոռփներս ամբոխին դէմ շարժեցի...
«Պէտք է պարէ՛ք, կ'ողնար խուժանը մոլեգնէն,
Մինչեւ ձեր մահը պէտք է պարէ՛ք, դո՛ւք անհաւատ
գեղեցիկներ,

Կուրծքերնիդ բաց՝ պէտք է պարէ՛ք, մեզ ժպտելով եւ
անորսունց...
Յոգնութիւնը ձեզ համար չէ, ո՛չ ալ ամօքը ձեզ
համար,
Սարուկներ Լ.Բ, պէտք է պարէ՛ք եւ մերկանդամ եւ
հոլանի,
Մինչեւ ձեր մահը՝ պէտք է պարէ՛ք պազշոտօրէն եւ
ցոփութեամբ,
Մեր աչքերը ծարաւի են ձեր ձեւերուն եւ ձեր
մահուան...»:

Քսան հարսներն գեղադէմ գետին ինկան պարտասած...
Ուրի՛կ Ելէ՛ք, գոռացին մերկ սուրերինն օծերու պէս
շարժելով,
Յետոյ մէկը սափորով մը Բարիւղ բերաւ խուժանին...
Ո՛վ մարդկային արդարութիւն, րո՞ղ ես թքեմ էու
նակատիդ...:

Քսան հարսներն շտապով ալոյ եեղուկովն օծեցին...
Պէտք է պարէ՛ք, որոտաց, ահաւասիկ ձեզի բուրմուն
որ Արարիան իսկ չունի...
Յետոյ քանով մը բռնկեցուցին մերկ մարմինները
հարսներուն:
Եւ ամխալած դիակները պարին մէջէն, դէպի մահը
զլորեցան...
Ջարիւրանքէս՝ պատուեանիս փեղկերը՝ փոքորիկի մ
պէս փակելով՝

Իմ մեռնող մեռելիս մօտեկալով հարցուցի-
Ի՛նչպէս փորել այս աչքերս, ի՛նչպէս փորել, ըսէ՛ ինձ-

THE

APRIL 24

MASSACRES

The Armenians have undergone great trials and tribulations during their history, but they have never suffered as greatly as they did under the Turks during the genocide of 1915 where the Turks implemented their long cherished plan to destroy the Armenians.

At the beginning of 1915, they jailed and killed the primates of Dikranagerd, Garin, Papert, and Yezenga. After these treacheries, during the night of April 24, in the capital and elsewhere, the Turks jailed the Armenian intellectuals i.e., writers, poets, doctors, lawyers, teachers and all other important people in and around Turkey. These people were deported and killed after undergoing unspeakable tortures.

After the massacres of the Armenian intellectuals, the massacre of the Armenian soldiers took place. At the beginning of World War I, the Armenians fulfilled their patriotic duties by enlisting in the Turkish army. Armenian doctors and nurses volunteered to help the wounded. But, the government in its pre-arranged scheme separated the Armenian soldiers from their units and placed them in work battalions. These soldiers were deported and killed. They suffered the same fate as did the intellectuals.

This was not enough for the Turkish government, massacres took place in the interior parts of Turkey. A group organized by the government, consisting of criminals and the like, dispersed into the Armenian provinces and implemented the government's pre-arranged plan. These special units entered the Armenian communities and demanded weaponry and money in such large quantities that the Armenians were forced into purchasing guns in large quantities from other Turks and Kurds in order to turn it over to the Turkish government.

After the massacre of the in-

tellectuals and soldiers, murder and looting took place with the utmost ease.

The genocide was planned and carried out by the Turkish government after the intellectuals and soldiers were removed. The Armenian population was deported into the Arabian desert. In this manner the government attempted to destroy the Armenian nation by removing it from its historical homeland. The plan for exile had the Armenian population divided into three geographical parts:

1- Cilicia, and northern Syria

- 2- Eastern Anatolia
- 3- Western Anatolia

In the first area, the cycle of exile and deportation began at the end of March and continued to the end of the same year. The provinces where this occurred were Zeitun, Adana, Antioch, Kessab, Alexan, Aintab, Marash and other areas. Armenians were deported in the second area from the end of May until August. These areas involved Trabizon, Samson, Garin, Sepa, Kharpert, Tikranagerd and other areas.

In the third area of exile,

ՄԱՍԻՆԿԱՆ

deportation lasted from the beginning of August until the end of September. These areas included Nigomitia, Brousa, Gesaria, Kaghdia, etc.

The Turks carried their plan with foresight so that minimal opposition would be encountered. It followed this pattern:

1- The government announced that only the followers of the Apostolic church would be removed and no harm would come to the remaining population.

2- Then they announced that only Catholicos would be removed.

3- After that was completed, a similar path assisted the Protestants.

No one was spared, be they revolutionaries or accomodators, Catholicos or Protestants, old or young. Anyone who was Armenian was forced to leave without their possessions and even bedding or food. They were forced to walk hungry and without water, every day encountering new hazards, from Eastern Anatolia to the ocean city of Rakka, from Cilica to Ras-Ul-Ain, from Gabatovgia to the Der-Zor desert.

Thousands died under the rays of the sun. Only one tenth of the population reached the destination. Talaat pasha ordered the eradication of the remaining Armenians at Der-Zor by Turkish irregulars. Only those who got to Damascus, Aleppo and the Golan Heights were spared by hiding in the homes of the total population such as the Arabs and Jews. The remaining few who escaped the genocide in their historical country experienced the loss of billions in property, libraries and churches, values that cannot be calculated. The nation lost its intelligecia, 1-5 million people were murdered, and a portion of their historical homeland was confiscated.

The Armenian people and the bulk of the intellectuals considered the arrests and killings as sporadic events and not part of a pre-arranged plan, therefore no general plan for an uprising or rebellion was contemplated or devised. By the time the nature of the Turkish government's

«ՈՒ ՊԱՅՔԱՐ, ՊԱՅՔԱՐ, ՊԱՅՔԱՐ,
ԵՐԳԵՑԻ,— ԶԵՋԻ ԸՆԾԱՅ ՀԱՅ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐ
ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

plan became evident, they knew they were deceived but it was too late.

... perpetual genocide ...

... Somebody had mentioned that hayrig used to be painter, a good one at that, but it was hard to believe. We had seen him serving coffee too many times. He did not look, nor dress, nor talk like an artist either. Actually, he only spoke rarely and about things that no one seemed to understand.

On a cold and raining night, I went to the center for a meeting. No one was there. I was the first.

"Hi, hayrig, how are things?"

The coffee was on the fire. The old man was sitting in his usual place, but today he has reading. He slowly looked up.

"Hello."

I was feeling bolder than usual.

"Hayrig, I have heard that you were once an artist, a painter... it is hard to believe. Is it true?"

The old man gave me a long look. It seemed to me I had interrupted his deepest thoughts.

"Be careful when you use that word... it carries a heavy responsibility ... very few men have been able to stand under its weight".

"Hayrig, if you were an artist, what happened to you?"

* Hayrig stood up and took the coffee off the fire.

"I was never an artist. I couldn't..."

"You couldn't what?"

He gave me another long look.

"Do you want to know?"

"Yes, hayrig. Why did you stop?"

He reflected for a moment, then motioned me to follow him. With slow steps, he walked through his house to the back of the building to an old wooden door. He opened the door and went up some worn-out steps to what seemed to me an attic. One small, dim light illuminated it.

We could hear the rain falling on the roof. On the floor, leaned up against the walls were paintings of girls hungry and dying, of men being massacred, of women crying over corpses, of burning villages, of people being raped, of death and destruction. But, over the years, hayrig's style changed. The colors and figures began blending into each other. The horrifying reality of the faces and scenes turned into an abstract horror of colors and shapes. Eyes, heads, legs, arms, cloaks, swords, cries, screams fused together in chaotic scenes of devastation. Following a slow progression, the paintings became engrossed in black. The figures became echoes of what seemed like human beings still in the midst of horror and destruction. Black and blackness tinted the paintings. Just as slowly, the blackness and the paintings were engulfed in a frightening darkness. Horror and devastation persisted, the faint figures suffering in a reddish hell. Slowly, the shapes reduced to mere lines and all the colors overran each other in yet another display of devastation, horror and desperation. The rest of the paintings were made of the same abstract lines and colors, and they expressed the same thousand times over the devastation and despair.

I looked up at the old man.

"Hayrig, why did you stop? this stuff is great. Especially the beginning paintings are really good."

He wasn't looking at me. He spoke very slowly. "An artist's greatest struggle is between his past and his present... his past oppresses and chokes him, robs him of all his breath, it wants to create his present... an artist must reject and destroy his past, so that he and his present creates the present... I tried desperately to sever all ties with my past, I tried to demolish its oppressing presence so that I could breathe ... but I couldn't ...

I had to stop painting..."

I picked up a painting of a mother with a small child in her hands.

"But, hayrig, this painting is a masterpiece. Why are you hiding it up here?"

The old man was silent.

I heard some noises from downstairs.

"I have to go hayrig, the meeting is about to start."

I put the painting down and ran down the stairs.

VOICE YOUR OPINION... A DAY OF REMEMBRANCE

In an effort to stop "the passage of House Joint Resolution 192, which calls for the U.S. to designate April 24 as a Day of Remembrance for all victims of genocide, specially the victims of the Armenian Genocide of 1915," the U.S. department of state has engaged in gullery, and in a policy of deceptive persuasion.

A little ferretting into the annals of early twentieth century history will show to any curious observer that indeed there was a 1915 genocide, and that it was not a chimera as the Turkish government claims it to be, but a tragic event that truly occurred. Surely, the National Security Council with all its resources could not have blundered in distinguishing between an absurd creation of the imagination and true fact.

There is an offense less serious than the denial of truth but equally tainted and rank. United States representatives Don Edwards (D-Cal.) and Patricia Schroeder (D-Colo.) fall under this category.

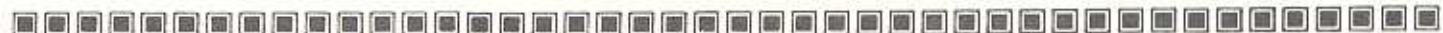
Schroeder states, "I have not

rejected the facts of the Armenian Genocide," and Edwards goes on to say, "Let me assure you that my position on commemorative bill procedures has no bearing on the facts regarding the history of the Armenian people." What's so controversial about this resolution? Why does it require careful consideration?

Perhaps, I'm being a bit emotional. After all, the U.S. has serious security considerations to take into account, and the passage of this resolution threatens its national interests. Whether Turkey is a trustworthy ally of NATO or not becomes less significant when nations that have interests within that area realize that it represents a very sensitive and strategic region vital to the North Atlantic Treaty Organization.

If we were to speak objectively, would it be just to denounce the U.S. government for not passing H.J.R. 192, and for pursuing a policy that is not predetermined by this or that administration but by pure pragmatic interests or Realpolitik? Voice your opinion in a letter to the Haytoug Editorial Staff.

Viken Berberian

... it was the first day after a long rainfall. The streets were still a little wet, the air was clean and crisp and the sun shone brightly. Victors claim their victory on days like this. There was a breeze in the air and we watched it blow a girl's skirt up to her bare thighs.

"Where are you headed?"

"Faculty center."

"What's there?"

"A group of Soviet Armenian scholars are visiting the campus for a symposium. They are having lunch."

"Soviet Armenian scholars?"

We saw one of the prominent local scholars walking with a small, hunchbacked man.

"Is that one of them?"

"Yeah... you know a whole generation of Armenians are like that man. The ones that barely escaped the war and massacres. A whole generation grew up in poverty and undernourishment... they were not able to grow properly."

There was a pause.

"I have a class ... I have to go

by Ara Oshagan

"The great massacres and persecutions of the past seem almost insignificant when compared with the sufferings of the Armenian race in 1915."

HENRY MORGENTHAU

United States Ambassador at
Constantinople during the First World War.
From "Ambassador Morgenthau's Story"

AND ON THIS APRIL 24...

I think it has become a rather pretentious task for articles written on the occasion of April 24 to voice opinions as to how this day should be regarded, commemorated or viewed.

Vigils, candlelight, the domination of black and red, and vivid pictures of the atrocities have always reminded and prodded us that is a time to recall a horrid past; it is a time of solemn grief no matter how clear it might be that we are in the midst of a rejuvenating struggle that will once in for all give April 24 a new perspective. We may have a particular purpose in exhibiting photographs and detailed descriptions of the horrors that took place seven decades ago. Perhaps, specific images still have to be implanted into people even if only to infiltrate some drama and intense emotion through their lives. This approach clearly designates April 24 as a day of mourning.

Then there are others who proclaim that April 24 should not instigate tears anymore. They say it is a time to renew our struggle; it is a time not to dwell upon the past, but to clearly revive our intentions to bring justice in the future. Why should Armenians go into mourning during the month of April when what prevails now is the fact that we have survived, overcome, and will be stronger? So they say.

I do not wish to contradict myself by offering yet another point of view or show my inclination to one attitude or another. One can shed a few or many, many tears on this day in April. Another may review and strengthen his convictions to what needs to and must be resolved. Some will take a day off and others are confused about how they should feel on such a day. There will also be the concerned who feel even more disturbed on this day because the Armenian people are losing their

national identity each time another April 24 event is attended by the same people as the years before- some those being people who feel their heritage only when such commemorations are televised.

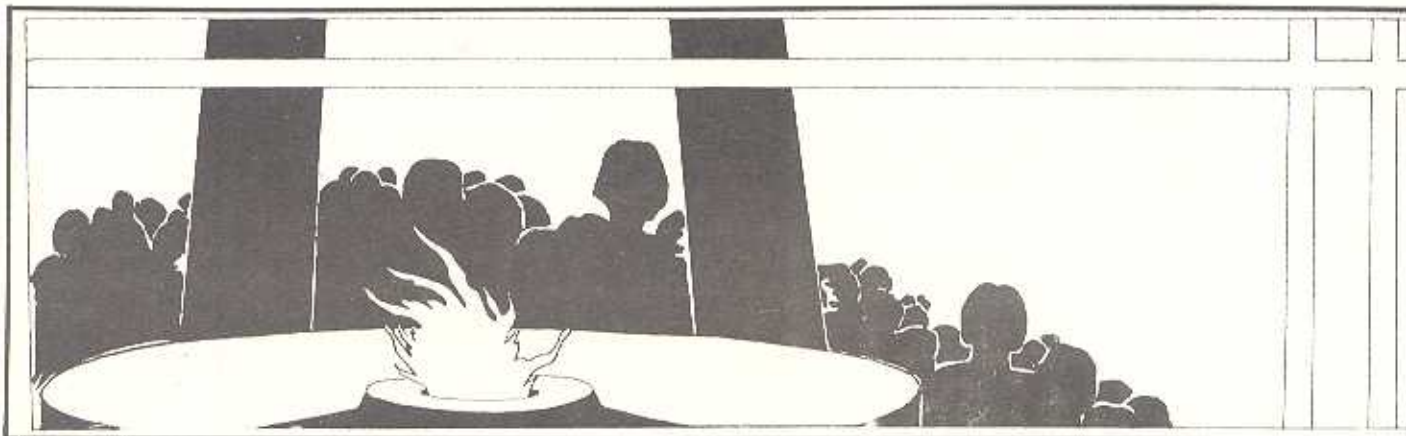
Whatever the case may be, This April the 24th should make us look at past ones and see if we have a reason to view it in another way. Do we have one to be enthusiastic about a forthcoming April 24? Were we more hopeful one year ago? Perhaps every person should only inquire about themselves; whether they have decided anything to have the right to feel they can be pessimistic or optimistic.

Seventy years is not a long time. To the "condemned", as I will call them, consecutive years of downfalls and glimpses of hope may seem to never end. If we are forgetting about viewpoints mentioned, the only thing which remains clear is that there is work to be done. Work done and compromises to be made with no particular rewards.

For those who have made a difference, (even if the difference is merely to satisfy an unstable conscience) they have no need to identify their perceptions to anyone. They have their own feelings about April 24. For others who think it is so very appropriate to feel sad on this day, that notion alone will not make the next year more encouraging. For them, the day should serve as one pale purpose- an attempt to make them realize that they must do more than feel they have to shed a tear on this particular day. Perhaps this will take more than seventy years.

"A clear conscience begins with a poor memory" and unfortunately there are those who still need to be reminded that tears are not enough.

Talin Gureghian

ՅԱՐԱՏԵՒ ՊԱՅԲԱՐԻ ՀՐԱՄԱՅԱԿԱՆԸ

Նաղարձ ակնարկ մը ընելով, 1915ի՝ Վանի, սասունի, Շապին-Գարահիսարի, Ուրֆայի կամ Տարսինի, հայկական հերոսամարտերու վրայ, պիտի տեսնենք, որ հոն ընդհանրապես կոխի դրօշը վերցուցած են այն երիտասարդները, որոնք 1895-96ի չարդերուն են անոնց հետևող յեղափոխական ծառայումներու մըր-նոյորտին մէջ հասակ նետած էին:

Հայ տղոց այն սերունդն է, որ իր մօրթին վրայ կրած էր ցար, երբ իր ոսկորներուն հասած էր դաշոյ-նը եւ որ ականատես եղած էր զանազան բարբարոսութիւններու ու բռնաբարքներու:

Այն սերունդն է, որ վրէժը լուծել կ'ուզէր, իր ժողովուրդը պաշտպանելու Արբազան Գործին նետուելու էր, «Ամենայն տեղ մահը մի է»ի հաւատացեալ մարտիկներ դարձած կոխ մղած էր անարգ թշնամիին դէմ:

Ան կը տրամարանէր միայն այդ, թէ՛ չարդը արդիւնք եղած էր այդ դիմադրութիւններուն, ջնայած թէ չարդը կանխամտածուած բան մըն էր:

Հարցը բոլորովին կը տարբերի երբ պայքարի տեսլականը կը դրուի ներկայի հայ սերունդին առջեւ:

Այժմու զժուարթութիւնը կը կայանայ հոն, երբ կը մտածենք, թէ ներկայիս, ոչ չարդ, ոչ զուլում, ոչ բռնաբարութիւն կամ թալան եւ կողոպուտ գոյութիւն ունին: Ճիշդ ասոր համար հայ տղաք, անտեղեակ անուղղակի վտանգներէ եւ հարցերէ, ապահով կեանք մը կը կարծեն ապրիլ, գիւնովցած բարգաւաճ երկրի ժամանակաւոր մոլորութիւններէ, մոռցած են իրենց նը-պատակը, ինքնութիւնը կամ լեզուն, բարբախտաբար իրենց մնացած է միայն կրօնք մը, այդ ալ պարզապէս այլ կրօնքի մը շեշտակի ազդեցութիւնը չկրելուն պատ-նառով:

Այստեղ մեզի սպառնացող վտանգը շատ աւելի հսկայ է ու ահաւկոտ: 1915էն առաջ ոեւէ խնդրի մը պարագային 2 կապարով կը վերջացնէին կոխը:

Սակայն հիմա երբ հայու գնդակի որոտը լսուի արեւելէն, արձագանքը կը գտնուի արեւմուտքի ա-կանջներուն, համայն աշխարհ տեղեակ կ'ըլլայ անձ-ուղարձէն:

Գալով թշնամիին բնաւ չզլանար պատասխանը հասցնել. բնաւ բաւական չտեսնելով դարեր առաջ պա-տահած չարդեր կամ զրպարտութիւններ. —

Ուրեմն եկէ՛ք բարեկամներ, ձեռք-ձեռքի տանք եւ պայքարի կայծերը համախմբելով, բոցի վերածենք բոց, որ պիտի լուսաւորէ մեր Ազատ եւ Անկախ Հա-յաստանի շահերը:

ԶԼ[®] որ ըսուած է. —

«Ով Հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ոյժին մէջ է»:

ՆԱՅԻՐԻ ՀԱՐՊՈՅԵԱՆ
(Նիկոլ Դուման)

ABOUT ARMENOCIDE AND AN ARMENIAN

I am sitting at my table, looking at a pocket si- calender. A former classmate of mine, sent it to me from Beirut, Lebanon. On one side of the calender, on the background of the word "Armenocide" among other things, the following is written:

70th Anniversary of the Armenian Genocide
Anytime, everywhere, by all means,

We struggle against Turkey for the Armenian Right
On the other side, the month April has exclusively

red background.

Since my childhood, April 24 has been a special day for me, and probably as for every Armenian living

anywhere on this world.

Learning about the Armenian Genocide is an on-going process.

From my childhood to those days I've been learning about it from my family, relatives, teachers, books and periodicals. A week doesn't pass before I find out something more about the Genocide. Learning about the the Genocide is analogous to the on going copying of the survivors of the Genocide (as described in the Autumn 1984 issue of the Armenian Review). And just like the survivors, I have to cope with the effects of the Genocide on me, as an Armenian living in the diaspora.

The small calender reminds me why I haven't even seen the mountains, the plains and the rivers of Armenia. The land from where my grandparents were driven away; The land where the 1.5 million victims of the atrocities resided; The land where Armenians lived, worked and died for 3000 years.

The little calender explains to me why I had to grow up in foreign lands, at the same time belonging to a sub-culture.

And then, everytime I read in the papers about an "alleged" Genocide, my emotions override my logic. The word "Genocide" has come to mean a lot of things to me.

I do not consider it a "claim" but a statement that an injustice was done and is being done to a people, and I'm one of them.

Anonymous

GENOCIDE, OFFENSIVE, and the Counter Offensive

"There was no genocide committed against the Armenians in the Ottoman Empire before or during WWI. No genocide was planned or ordered by the Ottoman government and no genocide was carried out. Recent scholarly research has discovered that the stories of massacres were in fact largely invented by Armenian nationalist leaders in Paris and London during WWI and spread through the British intelligence." [Assembly of Turkish-American Associations, *setting the Record Straight on Armenian propaganda against Turkey*, Washington D.C., 1982].

In the midst of escalating terrorist activity (forces of Armenian youth demanding their peoples' rights to justice and self-determination), and pressure from the West for Turkey to acknowledge the genocide it perpetrated, Turk revisionist "scholars" resorted once again, (in the above isolated event, widely distributing pamphlets published in Washington, D.C.) to falsify history and continue the 'Crime of Silence.'

And once again, 2 years later, a Turkish delegation presented its arguments to the Permanent Peoples' Tribunal's session on the Genocide of the Armenians

(April 13-16, 1984; Paris, France) continuing its "fraud" claiming once again, that this "alleged genocide" never took place. The Turks maintained that nothing was systematically executed as regards the Armenian population within Turkey, but that "casualties" were the results of the war effort. They went so far as to claim that a genocide was carried out against the Armenians.

The results of the Tribunal's findings as well as the continuing Turkish propaganda effort, are nothing new or surprising to us. But do those occasionally vocal sympathies for recognition of the Genocide (Reagan, France's Mitterand, etc.), and the Tribunal's and other such "findings" deal a heavy blow to the Turk fascist regime?

Perhaps, but nonetheless not a crippling blow within the international arena. Foreign powers continue to breathe life into the repressive regime, economically with "moral" support, so that the picture of the 20th century "Sick Man of Europe" has not really changed all that much.

Today, Turkish-Armenian groups are continuing their public relations efforts, funneling hundreds of thousands of dollars (nearly 1 million) into U.S. law firms such as Gray and Co., Hildon-Knott and others. As a result, the pocketbooks of some Americans will be used to help them in their efforts to stifle justice and spread Anti-Armenian propaganda are a flattening consideration as well.

The already decade-old force of youth resorting to utilize terrorist tactics in regaining the rights of their people not only worked to bring Armenians out of their "slumber" or servile-subject-passive mentality, but made them potential actors in the political world. More importantly though, it worked and works to produce great anxiety and tension to the Turkish government, bringing to the fore of international attention via mass media coverage. The atrocities they committed and continue to commit today in "modern Turkey," not to mention the "White Genocide" of assimilation plaguing Armenians because of the fact that we are scattered throughout the world, far from our homeland. The Turkish government is in one way or another forced to deal with the consequences they have tried to keep hidden in their filthy, virtual closet.

And especially this year, on the 70th anniversary of the first Genocide of the 20th century, when survivors will meet to exchange with the young generation their stories of sorrow and sadness with their silent cries perhaps for the last time in their lives. And one has to wonder what the Turkish "Counter-Offensive" will be up to this year, especially during the programs scheduled over a week in Washington, D.C. Whatever it may be they can rest assured that the Armenian "offensive" is undaunted. This is both a physical and "spiritual" offensive. And it will remain so until the just rights of the Armenian people have been secured.

Vartush Matevos

**FROM
GENOCIDE**

**TO
ARMED
STRUGGLE**

1915

1975

1985